Maatalousbiomassojen ravinnekierron edistäminen ja vesiensuojelu

Ympäristövaliokunnan kuuleminen 1.10.2021 klo 9.30

MMM muistio 30.9.2021

MMM:ssä toteutetaan hallitusohjelmaan kirjattua Ravinteiden kierrätys ja biokaasu-hankekonaisuutta. Tähän kuuluvat jo käynnistetty ravinnekierron kokeiluhankkeiden rahoitus sekä käynnistymässä olevat hankkeet maatalouden ravinnekierron ja energiatuotannon fasilitointiin, turkislannan kierrätykseen, ravinteiden kierrätyksen tilastoinnin parantamiseen sekä kierrätysteemojen edistämiseen maatalousalan oppilaitoksissa. Biomassojen prosessointilaitteiden investointeihin suunnattua tukea on alettu toteuttaa vuoden 2021 aikana, ja se jatkuu vielä vuonna 2022. Valmistelussa on myös biokaasun ja lannan ravinnekiertokorvaus, jonka toteuttaminen pyritään aloittamaan vuoden 2022 kuluessa.

Hallituksen linjaukset ja rahoitus kokeiluohjelmaan

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan on kirjattu ilmasto- ja ympäristöystävällistä ruokajärjestelmää koskevan tavoitteen osalta keinoina muun muassa ravinteiden kierrätystä edistävien investointien tukeminen sekä vesiensuojelun tehostamisohjelman ja ravinteiden kierrätyksen kärkihankkeen jatkaminen. Tämän johdosta edeltävän hallituksen kaudella käynnistetyn ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelman jatkamiselle on osoitettu yhteensä 6,5 miljoonaa euroa valtion talousarvion momentilta 30.40.22 Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen kolmivuotisena siirtomäärärahana vuosille 2020-2022. Tähän kuuluvat jo käynnistetty ravinnekierron kokeiluhankkeiden rahoitus sekä hankkeet maatalouden ravinnekierron ja energiatuotannon fasilitointiin, turkislannan kierrätykseen, ravinteiden kierrätyksen tilastoinnin parantamiseen sekä kierrätysteemojen edistämiseen maatalousalan oppilaitoksissa. Etelä-Pohjanmaan ELY keskuksen hallinnoimaan kokeilurahoitukseen allokoitiin 5,1 milj. Työ- ja elinkeinoministeriöltä saatiin 600 000 käytettäväksi biokaasun edistämistä koskevaan neuvontaan ja tiedotukseen osana ravinteiden kierrätyksen tiedotus ja fasilitointihanketta. Vuoden 2022 budjettiesityksessä kokeilurahoitukseen on osoitettu yhteensä 2,1 milj. euron rahoitus, josta 1 milj. euroa on lisärahoitusta, joka mahdollistaa rahoituksen jatkumisen edellisvuosien tasolla myöskin vuonna 2022.

Pitkäjänteistä kehitystoimintaa

Maa- ja metsätalousministeriö käynnisti kesäkuussa 2016 valtakunnallisen ravinteiden kierrätyksen edistämistä koskevan kokeiluohjelman. Kokeiluohjelman tarkoituksena oli edistää vesiensuojelua ja kiertotaloutta vauhdittamalla biomassojen ravinteiden tehokasta käsittelyä ja logistiikkaa, kierrätyslannoitevalmisteiden tuotekehitystä sekä korkean jalostusasteen tuotteiden syntyä. Kolmivuotinen kokeiluohjelma oli suunnattu ennen kaikkea pienille ja keskisuurille yrityksille.

Kokeiluohjelman tukijärjestelmä toimeenpantiin valtioneuvoston asetuksella biomassojen ravinteiden kierrätystä edistävään tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan sekä investointeihin vuosina 2016-2018 myönnettävästä valtionavustuksesta (382/2016). Asetuksen 2 §:n mukaisesti tuen tavoitteena on edistää biomassojen prosessointia, kierrätyslannoitevalmisteiden tuotantoa ja tuotekehitystä, ravinteiden kierrätyksen logistiikkaa ja palveluratkaisuja sekä korkean jalostusasteen tuotteiden kehittämistä biomassoista, mukaan lukien uusiutuvan energian tuotantoon liittyvät toimenpiteet osana tuettavaa hanketta. Asetusta ajantasaistettiin vuonna 2020 (VNA 103/2020).

Valtakunnallinen ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma toi vuosina 2016-2018 uusia mahdollisuuksia pienille ja keskisuurille yrityksille. Ohjelman avulla on käynnistynyt lähes 40 biomassojen käsittelyn,

kierrätyslannoitteiden tuotannon tai vesienpuhdistuksen pilottia eri puolille Suomea. Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma on vauhdittanut kehitystä, jossa aiemmin jätteenä pidetystä materiaalista tulee hyödyllinen raaka-aine. Ohjelmasta suunnattiin yhteensä 8,2 miljoonaa euroa 39 tutkimus- ja kehityshankkeeseen eri puolille Suomea.[1] Rahoituksen turvin yritykset ovat voineet testata tuotteitaan ja palvelujaan ennen niiden laajamittaista käyttöönottoa. Kokeiluohjelmasta 23.1.2019 laaditun jälkiseurantaraportin[2] mukaan rahoitus kohdistettiin innovatiiviseen, käytännönläheiseen ja helposti sovellettavaan toimintaan. Kokeiluohjelmasta myönnettävä tuen määrä on ollut hanketyypistä riippuen 15-80 % kaikista hyväksyttävistä kustannuksista. Raportin mukaan rahoitus täydensi olemassa olevia rahoitusmekanismeja kuten maaseutuohjelman yritysrahoitusta sekä kehittämishankkeita ja Business Finlandin vientiorientoitunutta rahoitusta.

Vuosina 2020-2021 on rahoitettu yhteensä 24 hanketta. Toimijakentän kiinnostus rahoitusta kohtaan on ollut vilkasta ja ensi vuodelle nyt esitetty 1 milj. euron lisärahoitus, joka nostaa vuosirahoituksen 2 milj. euroon, eli vuosien 2020 ja 2021 tasolle rahoitus tulisi varmasti hyvin käytettyä.

Innovaatioista käytäntöön investointituen turvin

Kokeilurahoitusta seuraava vaihe on innovaatioiden käyttöönotto tuotannon osana. Biomassojen prosessointilaitteiden investointeihin on allokoitu vuosille 2020-2021 yhteensä 7.5 milj euroa. Rahoituksen haku alkoi 2021 alusta valtioneuvoston asetuksen tultua hyväksytyksi (VNA 103/2020).

Ravinnekierrätyksen investointituella tuetaan maaseudun pienten ja keskisuurten yritysten investoinnit koneisiin, laitteisiin (ja rakennuksiin), joiden tarkoituksena on käsitellä lantaa tai biokaasulaitoksen rejektejä pitkälle jalostetuiksi lannoite- tai ravinnevalmisteiksi, joita on helppo siirtää ja varastoida. Ravinnekierrätyksen investointituki täydentää ravinnekierrätyksen kokeiluhankkeen puitteissa tehtävää kokeilu- ja kehitystyötä. Kokeiluhanke ja investointituki yhdessä edistävät biokaasu- ja ravinnekiertoalan ketjua ideoinnista ja tuotekehityksestä aina tuotantomittakaavan toimintaan saakka.

Vuoden 2021 ensimmäisessä lisätalousarvioesityksessä on esitetty tuettavien investointikohteiden laajentamista ravinnekiertoon ja hiilensidontaan. Laajentaminen olisi tarpeen sen vuoksi, että olisi mahdollista rahoittaa laajemmin kokeiluhankkeen puitteissa kehitettyjä uusia tekniikoita. Tällä ohjelmakaudella tähän mennessä on rahoitettu kaksi investointihanketta. Toinen rahoituksen saaneista hankkeista on Biolan Oy:n Euraan rakentama turpeettomien kasvualusta- ja kuivikemateriaalien tuotantolaitos. Laitoksessa on tarkoitus valmistaa kiertolannoitteita, kasvualustoja ja kuivikkeita yhdistämällä erilaisia biomassoja, kuten puuhierrettä, biokaasutuksen mädätysjäännöstä sekä broilerin- ja hevosenlantaa. Toinen rahoitettu hanke koskee Biopir Oy:n toteuttamaa putkistoa biokaasulaitoksen ja sikaloiden välille osana sikalietteen prosessoinnin palveluratkaisua.

Biokaasun ja lannan ravinnekiertokorvaus valmisteilla

Ravinnekiertokorvaus on hallitusohjelmaan ja kansallisen biokaasuohjelman toimenpiteisiin kirjattu tuki, jota on suunniteltu maksettavaksi biokaasulaitokseen vastaanotettujen, biokaasutettujen ja edelleen orgaanisiksi lannoitevalmisteiksi käsiteltyjen ravinnepitoisten lanta- tai kasvijätemateriaalien määrän perusteella. Tuen saaja olisi vastaanottava biokaasulaitos, ja tuki maksettaisiin joko vastaanotettujen massojen kuiva-ainetonnien tai ravinnesisällön perusteella. Suunnitellun tuen tavoitteena on edistää

[1] http://www.ely-keskus.fi/web/ely/rahoitetut-hankkeet
[2] Raportti Hallituksen ravinteiden kierrätys kärkihankkeen kokeilurahoituksesta 23.1.2019

lannan ravinteiden kuljetusta pois alueilta, joilla niitä on liikaa. Näitä ovat esimerkiksi alueet, joilla on suuria kotieläinkeskittymiä. Tavoitteena on etsiä suunnitellulle tuelle käytännön toiminnan kannalta mahdollisimman tehokas ja käyttökelpoinen malli esimerkiksi rajauksien, tukitasojen ja tuen käytännön järjestelyjen suhteen. Valmistelua tehdään yhteistyössä mm. tutkijoiden, alan järjestöjen ja biokaasuyrittäjien kanssa.

Nyt voimassa olevissa maatalouden tai ilmasto-, ympäristö- ja energia-alan valtiontuen suuntaviivoista tai niihin perustuvista ryhmäpoikkeusasetuksista ei löytynyt sopivaa tukiperustaa tämän tyyppiselle tuelle, vaikka etsintää tehtiin viime vaiheessa yhdessä komission kanssa. Komission suosituksen perusteella aloitettiin keväällä 2021 valmistelemaan EU:n perussopimukseen perustuvaa notifikaatiota, vaikka tämän prosessin tiedettiin pahimmillaan kestäneen useita vuosia.

Loppukeväästä komissio asetti kommentoitavaksi luonnoksen **uusista EU:n ilmasto-, ympäristö- ja energia-alojen valtiontuen suuntaviivoista**, joiden käyttöönottoajankohdaksi komissio tavoittelee vuoden 2022 alkua. Lausunnolla olelleeseen luonnokseen oli kirjattu kohta, johon Ravinnekiertokorvauksen kaltainen tuotantoperusteinen tuki todennäköisesti sopisi. Koska valtiontukisuuntaviivoihin perustuva kansallisen tuen notifikaatioprosessi olisi merkittävästi perussopimukseen perustuvaa nopeampi, on tuen valmistelua päätetty jatkaa suuntaviivaluonnoksen puitteissa ja tehdä valtiontukinotifikaatio heti, kun uudet suuntaviivat ovat käytössä. Samalla kuitenkin säilytettäisiin valmius tehdä perussopimuksen mukainen notifikaatio, jos lopulliset suuntaviivat eivät mahdollistaisikaan suunnitellun tuen hakemista.

Koska tuen valmistelu on kestänyt pitkään ja hallitus kiirehti viimeksi budjettiriihessä tuen käyttöönottoa, valmistellaan tuen käytännön toimeenpanoa jo säädösvalmistelu- ja notifikaatioprosessien rinnalla. Tavoitteena on se, että hallinnolla olisi valmius aloittaa tuen toimeenpano heti, kun notifikaatio sekä asiaa koskevat kansalliset säädökset on hyväksytty.

Jos asiaa koskeva valmistelu sekä notifikaatio ja säädösvalmistelu etenevät suunnitellulla tavalla, on hallituksella valmius esittää rahoituksen kohdentamista lisätalousarvion kautta